

MITÄ?

Kieli kaikkialla koulussa – tietoa, taitoa, toimintaa

MILLOIN?

12.4.2013. klo 12.00-16.30

MITÄ TAPAHTUI?

Tapahtumassa paneuduttiin kielen rooliin tiedon rakentumisessa koulun eri oppiaineissa perus- ja toisen asteen opetuksessa. Satakunta henkeä oli kokoontunut paikalle, kun Jyväskylän yliopiston vararehtori, Helena Rasku-Puttonen, avasi seminaarin.

Soveltavan kielentutkimuksen professori Tarja Nikula ja kielen oppimisen ja opettamisen professori Hannele Dufva herättivät alustuksellaan *Kieli – notkea ja moninorminen* kysymyksiä siitä, mitä kieli yleensä on ja miten se rakentuu koulussa. Vastakkainasettelujen kautta esittäjät pohtivat kielikäsityksen muuttumista ja sen vaikutusta opetukseen.

Toisen alustuspuheenvuoron piti suomen kielen professori Minna-Riitta Luukka, jonka esitys *Kielitietoinen koulu ja monilukutaitoinen oppilas* avasi erityisesti käynnissä olevan peruskoulun opetussuunnitelmatyön keskeisiä kieleen liittyviä painotuksia. Luukka toi puheenvuorossaan esille käsitteen monilukutaidosta, jota oppilaat tarvitsevat kohdatessaan eri oppiaineiden tekstejä, erilaisia tiedon esittämisen tapoja sekä kulttuurista monimuotoisuutta. Luukan esityksen johtolankana oli, että kieli läpäisee kaikki oppiaineet ja koko kouluyhteisön.

Puhutko fysiikkaa? kysyi matematiikan ja luonnontieteiden pedagogiikan professori Jouni Viiri kolmannessa alustuksessa. Hänen mukaansa opettaja on oman oppiaineensa kulttuurin edustaja, oppiaineen kielen ”esipuhuja” sekä yhteyksien luoja oppilaan arkikielen ja oppiaineen kielen välillä. Viiri korosti puheenvuorossaan, että oppisisältöjen sisäistäminen ja soveltaminen vaativat aikaa – pelkkä termien hallitseminen pinnallisella tasolla on vasta oppimisen alku. Käsitteet tulevat merkityksellisiksi yhteydessä laajempisiin temaattisiin rakenteisiin ja fysiikan kieleen kuuluu sanojen lisäksi kuvioita, symboleja, matematiikkaa ja simulaatioita.

Kommenttipuheenvuorossaan äidinkielen lehtori Jorma Pollari Viitaniemen koulusta toi esille uuden näkökulman koulun kieleen: tunnekielen. Ajatus kielen oppimisen kokonaisvaltaisuudesta sekä kognitiivisella että emotionaalisella tasolla tuotiin esille muissakin puheenvuoroissa seminaarin aikana.

Keskustelussa pohdittiin muun muassa oppiainerajoja ylittävän monialaisen yhteistyön tärkeyttä kaikkien opetuksen ja kasvatuksen toimijoiden välillä. Yleistä keskustelua heräteltiin myös äänestämällä annetuista väittämistä. Suurin osa yleisöstä oli sitä mieltä,

että kielenopettajan rooli muuttuu kielitietoisessa koulussa. Kuitenkin yli puolet äänestäjistä ajatteli, että muiden kuin kieliaineiden opetuksessa ei vielä kiinnitetä huomiota kieleen tai anneta palautetta siitä. Yleisökommenteissa esitettiin myös huoli koulutuksen epätasa-arvoisesta jakautumisesta ammatillisiin ja akateemisiin opintoihin sekä oppimateriaalien eriarvoistavasta roolista.

Kahvitauolta palaavaa yleisöä hauskuutti K-Mikko kieliasiasta ja asian vierestä, jonka jälkeen Jyväskylän yliopiston kielikeskuksen kehittämispäällikkö Mikko Jäkälä johdatti paneelikeskustelun alkuun.

Paneelikeskustelussa kielipedagogiikan professori Ritva Kantelinen Itä-Suomen yliopistosta toi esille, että aineenopetuksen kieli on vieras kieli myös kaikille suomalaisille oppilaille. Hänen mielestään opettajien tulisi tulla tietoisiksi kielen roolista opetuksessa ja integroida kielitietoista lähestymistapaa oman aineensa opetukseen. Kantelisen mukaan laajennetut tavoitteet vaativat kuitenkin lisää resursseja opettajien työn tukemiseksi.

Opetushallituksen edustaja, opetusneuvos Anu Halvari, kiinnitti huomiota siihen, että opettajien tulisi sopeuttaa oma oppiaineen kielenkäyttönsä oppilaiden taitotasolle sopivaksi. Myös Halvari korosti tunnekielen merkitystä, joka jää usein liian korkeiden oppimistavoitteiden jalkoihin.

Otavan kustannuspäällikkö Mervi Korhonen nosti esille, että kielitietoisuuden ja monilukutaidon korostettu asema uudessa opetussuunnitelmassa asettaa suuria haasteita myös kustantajille. Hän kertoikin odottavansa konkreettisia ohjeita uuden opetussuunnitelman valmistelijoilta siitä, mitä oppiainekohtaisia ja yleisiä linjauksia on otettava huomioon oppimateriaalien tasolla. Oppilaiden kielitietoisuuden ja monilukutaidon kehittäminen vaatii myös opettajilta valmiuksia, joten heille tulisi tarjota jatkossa täydennyskoulutusta

Jyväskylän yliopiston kielikeskuksen suomi toisena kielenä -opettaja Johanna Saario piti tärkeänä, että oppilaita opetettaisiin käyttämään oppikirjoja ja tekstejä. Myös kuvioiden ja taulukoiden lukutaitoa pitäisi harjoitella. Saario painotti, että monilukutaito on haaste kaikille oppilaille, mutta aivan erityisesti S2-oppilaille.

Opiskelijan näkökulmaa paneelissa toi esille IB-lukion opiskelija Joonas Pänkäläinen. Hänestä oppikirjat ovat edelleen tarpeellisia, mutta huomioon on otettava erilaiset tavat oppia. Hänen mielestään monilukutaidon pitäisi olla osa elämään valmistavaa koulutusta.

Jyväskylän Lyseon lukion psykologian opettaja Emmi Ignatiuksen mukaan opettajien tulisi kiinnittää huomiota siihen, että usein yleiskielen termien merkitys poikkeaa ainekohtaisten tieteenalojen käsitteiden merkityksistä. Hänen mielestään opetuksessa on lähdettävä liikkeelle oppilaiden tarpeista, kiinnostuksesta ja motiiveista.

Seminaarin loppuksi lehtori Eija Aalto Jyväskylän yliopistosta kokosi yhteen päivän annin ja nosti esille tarpeen muutosvoimista, jotta kielitietoisuus tulisi merkitykselliseksi ja ymmärrettäväksi eri aineiden opettajille. Aallon mukaan ilmiöitä voitaisiin opetuksessa kuvata yksinkertaisemmin ja karsia sekä pelkistää turhia käsitteitä. Hän näkee mahdollisuuksia muutokseen opettajien yhteistyössä ja siinä, miten opetuksen kieli suhteutetaan tulevaisuuden kielenkäyttötarpeisiin. Lisäksi on tärkeää muistaa, että oppiaineen kieli ei ole vain sanastoa ja käsitteitä vaan oppiainekohtainen puhetapa, sille tyypilliset tekstilajit sekä lukemisen ja kirjoittamisen tavat.

Tapahtumaan voit tutustua katsomalla tallenteet [täältä](#).

MITÄ AJATUKSIA HERÄSI?

Seminaarin teema oli laaja, joten se mahdollisti hyvin monipuolisen keskustelun kielestä ja sen käytöstä koulussa. Toisaalta melko lyhyen ajan puitteissa ei ollut mahdollista syventyä aiheeseen esimerkiksi eri kouluasteiden kannalta.

Yleisö oli seminaarin keskeisistä lähtökohdista samaa mieltä, mitä osoittaa se, että 87 % vastaajista oli samaa mieltä yleisökysymyksen väitteen ”Kaikkien oppiaineiden opetukseen pitäisi integroida oppiaineessa käytettävän kielen opetusta” kanssa. Seminaari kuitenkin osoitti, että keskustelulle kielestä koulussa on selkeä tarve, samoin monialaiselle yhteistyölle.

Oppimateriaalista muodostui yksi seminaarin keskeinen teema. Keskustelua käytiin muun muassa oppimateriaalin, opetussuunnitelmatyön ja monilukutaidon yhteyksistä. Esiin nousi muutoksen tarve ensyklopediamaisesta oppikirjasta kohti ”metatietokirjaa”, josta opitaan muun muassa ajattelun ja tiedonhaun taitoja.

Seminaariväki tuki ajatusta eri oppiaineille ominaisesta kielestä ja sen kytkeytymisestä oppiaineille ominaiseen tapaan jäsentää ja rakentaa tietoa. Jotta tällainen kielitietoisuus vahvistuisi, sen käytännön ulottuvuuksista tarvitaan kuitenkin lisää tietoa. Mitä kielitietoinen toiminta tarkoittaisi esimerkiksi opetus- ja arviointikäytänteiden tai opettajankoulutuksen kannalta?

MITÄ TÄSTÄ ETEENPÄIN?

1. Kielikampuksen tavoitteena on lisätä tietoisuutta seminaarin aiheesta seuraavin keinoin:
  - a) suunnitteilla on tarjota Kieliverkoston Kieli, koulutus ja yhteiskunta –verkkolehden seminaarin keskeisiä kysymyksiä käsittelevä teemanumero
  - b) tarkoituksenamme on tehdä kielitietoisuutta ja monilukutaitoa näkyväksi muidenkin kuin kielten opettajien keskuudessa kirjoittamalla aiheesta artikkeli Opettaja-lehteen
  - c) viemme teeman ensi marraskuun Kasvatus- ja opetusalan KEOS 2013 –tapahtumaan (9.11.2013), jossa osallistujilla on mahdollisuus pohtia Kielikampuksen työpajassa kielitietoisuuden ja monilukutaidon merkitystä oman opetustyön kannalta
  - d) Kielikampuksen asiantuntijat järjestävät tarvittaessa täydennyskoulutusiltapäiviä kielitietoisuudesta ja monilukutaidosta. Juttele kollegasi ja rehtorisi kanssa ja kutsu kielikampusalaisia koulullesi täyttämällä [seuraava yhteydenottolomake](#). Asia on tärkeä, koska perusopetuksen opetussuunnitelmauudistuksen myötä aihe on pian olennainen osa työarkeasi!
2. Pyrimme edistämään sitä, että kielitietoisuuden ja monilukutaidon käsite integroitaisiin yhä enemmän opettajakoulutuslaitoksen pedagogisiin opintoihin ja opettajaopiskelijat joutuisivat jo opiskelunsa aikana pohtimaan kielitietoisuuden ja monilukutaidon kysymyksiä.
3. Muistutamme vielä mahdollisuudesta ehdottaa Kielikampuksen nettisivujen [yhteydenottolomakkeen](#) kautta tutkimusaiheita seminaarin aiheeseen liittyen.